

машини, виявилися у досить вигідному становищі: в якому б стані трактор не надійшов до відділення «Укрсільгосптехніки», воно не мало права взяти більше за капітальний ремонт, ніж вартість за оптовою ціною, що зумовлювало істотні збитки об'єднання.

На початку 1960-х рр. негативний характер мала ще одна тенденція у сфері ремонту сільськогосподарської техніки: в республіці приріст капітального ремонту став значно випереджати приріст тракторного парку. Натомість обсяги поточного ремонту почали зменшуватися. Особливо кількість капітальних ремонтів тракторів зросла в 1961 р., коли були введені оптові ціни. Значне зростання капітальних ремонтів за 1961–1963 рр. можна пояснити тим, що у районних відділеннях «Укрсільгосптехніки» основним показником діяльності була кількість проведення ремонтних робіт. Тому вони були економічно зацікавлені в здійсненні якомога більшої кількості капітальних ремонтів. Особливо цюмов сприяло введення оптових цін на ремонт, коли відділення «Укрсільгосптехніки», заради власної вигоди, почали нехтувати витратами колгоспів на утримання техніки [5, 24]. Відтак, за певних позитивних змін щодо якості виконання польових робіт, експлуатації сільськогосподарської техніки, прорахунки у формуванні розрахунків між господарствами та об'єднанням «Сільгосптехніка» призвели до значних збитків народного господарства.

Таким чином, створення об'єднань «Сільгосптехніка» та впровадження комплексного технічного обслуговування дали змогу поліпшити технічний догляд сільськогосподарської техніки. Однак радянська влада в першій половині 1960-х рр. так і не змогла вирішити проблему незадовільного забезпечення машинно-тракторного парку запчастинами та недотримання міжремонтних строків роботи техніки. Крім того, непоодинокими стали випадки недбалоного ставлення працівників «Укрсільгосптехніки» до організації роботи техніки у колгоспах та її ремонту у власних майстернях, відсутність власних механізаторських кадрів, гонитва за показниками проведених ремонтних робіт тощо. Слід підкреслити, що більшість із цих проблем владою якраз і планувалося вирішити зі створенням «Сільгосптехніки». Тому можна стверджувати, що в першій половині 1960-х рр. діяльність республіканської мережі об'єднання «Укрсільгосптехніка» значною мірою не виконала покладених на неї завдань.

1. Вербицкая О. М. *Российское крестьянство: от Сталина к Хрущеву*. – М., 1992.
2. Романюк І.М. *Українське село в 50-ті – першій половині 60-х рр. XX ст.* – Вінниця, 2005.
3. Завальнюк О., Рибак І. *Новітня аграрна історія України*. – Кам'янець-Подільський, 2004.
4. Панченко П., Шмарчук В. *Аграрна історія України: Навч. пос.* – К., 1996.
5. Зиза М.М. *Зміни виробничих відносин в українському селі (друга половина XX – початок XXI ст.): історичний аспект: Автореф. дис. ... канд. іст. наук.* – Луганськ, 2005.
6. Лубко І.М. *Спроби аграрних перетворень М. Хрущова та їх вплив на Українське село (1953–1964 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук.* – Донецьк, 2002.
7. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 5496.
8. *Ремонт машинно-тракторного парку в спеціалізованих мастерских «Сельхозтехника»*. – М., 1964.
9. Карпов В.М. *Вопросы внедрения комплексной механизации в сельское хозяйство и ее экономическая эффективность: Автореф. дисс. ... канд. экон. наук.* – М., 1964.
10. *Годин М.Ш. Ремонт машинно-тракторного парку в специализированных мастерских «Сельхозтехника»*. – М., 1964.

11. Зернова О.Г. *Колгоспи України в 60-ті рр. XX ст.* // *Український селянин*. – Черкаси, 2002. – Вип. 5.

12. Сукманюк О. *Фрагменти історії розвитку ремонтно-обслуговуючої бази сільського господарства* // *Наукові читання–2013: наук.-теор. зб.* – Житомир, 2013. – Т. 1.

Kulikova T.O. Condition of agricultural material and technical supply in Ukraine after organizing the units «Ukrsilhosptekhnika» (the 1961th–the 1965th). In the article peculiarities of agricultural material and technical supply in Ukraine in the first part of the 1960-s are analyzed.

Key words: agricultural technique units, agriculture, material and technique supply.

М. А. Заплетнюк

УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО 1990-х рр. У КОНТЕКСТІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ВПЛИВІВ

Висвітлено основні чинники зовнішньополітичного впливу на формування громадянського суспільства в Україні 1990-х рр.

Ключові слова: громадянське суспільство, політична участь, політичне функціонування, зовнішня політика.

Відновлення Української державності після розпаду СРСР призвело до її включення у сферу дії глобалізаційних процесів і поступового втягування у боротьбу за реалізацію цивілізаційних та квазіцивілізаційних проектів, що втілювалися в життя за умов змін сфер впливу в Європі та на світовій арені. Формування нових центрів тяжіння у міжнародній політиці перепліталось із перерозподілом сфер впливу локального характеру. Явища глобалізації й інтернаціоналізації, виходячи за межі традиційних міждержавних відносин, зумовлювалися бізнес-інтересами гравців світового масштабу. Головною рушійною силою глобалізаційних процесів став великий бізнес, економічні інтереси якого вимагали розширення джерел постачання сировини та збільшення ринків збуту для товарів і послуг. Масштаби цих цілей вимагали «універсалізації» споживачів, яка б ґрунтувалася на спільності уявлень про корисність товарів і послуг. На тлі цих процесів вимальовувалося глобальне протистояння між ключовими економічними центрами. Попри це, протягом 1990-х рр. сформувалися і квазіцивілізаційні проекти, одини із яких був уособленим у планах керівництва Російської Федерації прагненням відновити статус наддержави. Проте, економічний рівень Росії не дозволяв втілювати у життя бізнес-проекти планетарного масштабу, але в розпорядженні російських можновладців залишався один із найбільших у світі збройних потенціалів та виховане у радянських традиціях суспільство, налаштоване на експансію, через переконання у ворожості до Росії провідних світових гравців, і насамперед США, що не лише спрощувало пошук «зовнішніх» ворогів, а й дозволяло на цій основі втілювати у життя мобілізаційні політичні технології.

В таких умовах Україна опинилася у сфері зовнішньополітичних інтересів, насамперед Російської Федерації (РФ), зацікавленої у формуванні проросійських настроїв в українському соціумі. Водночас відбувалася інтеграція України до світового та європейського економічного співтовариства, що зумовлювалося, передусім, перспективами реформування економічної діяльності, на основі новітніх досягнень науки і техніки. США, з позиції наддержави, шляхом впливу на міждержавні відносини в різних частинах світу, не лише пригнули зберегти панівний статус на світовій арені, а й забезпечити реалізацію власного цивілізаційного проекту. Таким чином, зовнішньополітичні впливи неминуче мали відповідний вплив на розви-

ток українського суспільства. У працях О. Майбороди, Е. Лібанової, Ю. Левенця, О. Рафальського, Т. Бевз та ін. зокрема вже проаналізовані різноманітні вияви зовнішньополітичного впливу на український соціум. Метою цієї публікації є аналіз впливу зовнішньополітичних чинників на українське громадянське суспільство у 1990-х рр.

Розвинуте громадянське суспільство стало однією з ключових ознак європейської ідентичності, на якій ґрунтувалася регіональна інтеграція і відбувалося возз'єднання континенту. Політична європейська культура є продуктом саме громадянського суспільства і розвивається його структурами. Натомість РФ виступала уособленням авторитарного стилю управління та силового вирішення зовнішньо- та внутрішньополітичних конфліктів. Поруч з цим, апологія громадянського суспільства походить від США як єдиної світової наддержави. Таким чином, підтверджується, що громадські (неурядові) організації відіграють одну з ключових ролей у здійсненні зовнішньополітичної діяльності: потреба у залученні додаткових організаційних ресурсів до процесу зовнішньої політики є відповіддю на потребу в розширенні інституційної бази й арсеналу засобів зовнішньополітичної діяльності. Існування широкої мережі неурядових організацій створило передумови для більш гнучкої та прихованої зовнішньої політики, надаючи додаткові («м'які») засоби впливу на інші (менш розвинені) країни. Державна влада отримала можливість реалізації не відкритим примусом, а за допомогою громадських (неурядових) організацій та їх закордонних філій, а також фіктивних громадських організацій, створених в країнах-об'єктах впливу [1, 58].

Ослаблення громадянського суспільства та зниження його ролі в політичному житті посткомуністичних країн, після завершення соціальних трансформацій, пояснювалося демобілізаційним ефектом і поступовою заміною масових політичних рухів, взаємодією еліт; переходом лідерів масових політичних рухів і провідних фігур громадянського життя в професійне політичне життя, на державну службу; тоталітарним спадком, який полягав у бракові суспільної довіри й неспроможності до самоорганізації; втратою політичної громадянської активності, зумовленою економічною рецесією та структурними реформами [1, 63]. Вказані фактори робили український соціум досить вразливим від зовнішніх впливів.

Водночас ресурси міжнародної співпраці були сконцентровані на заході, але вони, як і решта більш традиційних цінних ресурсів, дістаються у конкурентній боротьбі. Її інтенсивність, підтримувана детальною унормованістю і високою організованістю, створювала суттєві перешкоди на шляху інтеграції України до Європейського Союзу. Ці перепони не обмежувалися об'єктивними показниками відставання в розвитку й ускладнювалися недостатньо адекватним розумінням проблеми. Серед українських політиків набув поширення вищогоглядний погляд на умови співпраці, що висуваються високорозвиненими країнами до нових східноєвропейських партнерів, передусім, як штучний витвір урядів, вияв егоїзму багатих, прагнення нав'язувати власні правила гри і здійснювати експансію [2, 416]. Подібний спрощений погляд на проблему також нав'язувався українському соціуму у російських та проросійських мас-медіа, зокрема й на території Південно-Східної України.

Проте, Європейський Союз являє собою об'єднання країн сталої демократії, де реалізація загально визнаних демократичних принципів стала не просто кри-

терієм входження в інтеграційний простір, а нормою суспільного життя і міжнародних відносин. З іншого боку, досягнення Україною критеріїв членства в ЄС як відповідності демократичним нормам розвитку – цивілізаційного здобутку Європи – стало платформою, що мала сприяти опрацюванню спільних інтересів задля консолідації суспільства [3, 470].

Хоча стан громадянського суспільства в його країнах-фундаторах не є взірцевим. Американські політичні аналітики часто критикували Францію (батьківщину демократії), Іспанію та Японію за низький рівень розвитку громадянського суспільства. Однак, на противагу їм, самі ж громадяни цих країн вважали американське громадянське суспільство надто формалізованим і забюрократизованим [4, 23]. У дослідженнях американських політологів досить часто зустрічається думка, що лише у США побудоване доскональне громадянське суспільство, матриця якого має бути поширена в інших країнах. Дослідження ж інститутів громадянського суспільства, здійснене інститутом Дж. Хопкінса, засвідчило, що фінансування урядом США цих інститутів вдвічі перевищує фінансові надходження з приватного сектору, а практика державного фінансування у Західній Європі є загально визнаною і незаперечною. Водночас до представників громадянського суспільства новоутворених держав східноєвропейської напівпериферії й України, зокрема, висувалися вимоги щодо цілковитої політичної та фінансової незалежності від власних урядів. Допускалися лише приватні фінансові надходження, а також фінансова допомога міжнародних інституцій. Однак успішність побудови національних держав залежить від того, на якому фундаменті зводяться зазначені державності. Тому частина українських дослідників підкреслювала, що міцна національна держава можлива лише за умови «міцного національного суспільства, а не громадянського» [1, 62].

На шляху консолідації українського суспільства та формування гармонійних взаємовідносин між владою і громадянами вже протягом 1990-х рр., серед інших факторів, постали «імперські амбіції» РФ, що активно включилася у дестабілізацію ситуації в Україні, особливо у другій половині 1990-х рр. Зростання кількості проросійських партій на території України свідчило не лише про наявність в українському суспільстві людей, зорієнтованих на Росію [5, 86], а й про концентрацію її зусиль на формування проросійських настроїв на українських теренах. Досить відверто її позицію в «українському питанні» підтримували українські комуністи, на чолі із П. Симоненком. У багатьох питаннях стосовно визначення характеру взаємодії між владою та суспільством, попри численні декларації «відданості» інтересам трудящих, депутати компартії займали досить неконструктивну позицію. Так, завдяки їхнім зусиллям, з тексту Конституції України, прийнятій у першому читанні, зникла глава «Громадські об'єднання», а всі її положення були зведені до посилання на законодавче визначення засад утворення і діяльності політичних партій, інших громадських об'єднань [6, 25].

Перетворенню значної частини українських партій на бізнес-проекти сприяло те, що, завдяки активності лівих сил, детальна регламентація діяльності політичних партій була вилучена з Конституції, а тому вимагала законодавчого закріплення. Це призвело до того, що в законодавстві було встановлене надто обмежене коло санкцій конституційної відповідальності, які могли бути застосовані до партій [7]. Зусиллями лівих Конституція не надавала права державі фінансувати партії, що сприяло використанню «тіньових» схем фінансування. Разом з тим, вона закріплювала за партія-

ми виключне право «сприяти формуванню і виявленню політичної волі громадян», а не лише власних членів, як це визначалося Законом «Про об'єднання громадян» від 16 червня 1992 р. [8]. Водночас вироблення власне закону «Про партії» розтягнулося аж до грудня 1999 р., що пояснювалося специфікою боротьби за розподіл владних повноважень, оскільки єдиним форпостом, який мав би протистояти виконавчій гілці влади, стали партії, представлені у законодавчому органі країни. Саме тривала невизначеність статусу партій ставила їх у вигідні умови через відсутність процедури і підстав впливу на них. Це підвищувало роль партій, на тлі еволюції виборчого законодавства і в очах представників великих фінансово-промислових груп, оскільки депутати, обрані за партійними списками, ставали недосяжними для будь-яких дій з боку опонентів, а також були невідконтрольні виборцям навіть за умови прийняття закону щодо «імперативного мандату», через відсутність персоналізації відповідальності. З іншого боку, проведення виборів на суто пропорційній основі ставило парламентарів у залежність від партійного керівництва. У цій сфері здобутком компартійної номенклатури стало закріплення в законодавстві конструкції організації, притаманної тоталітарним партіям: за принципом центр – обласна організація – районна (міська) – первинний осередок. Внаслідок цього, Україна отримала партійну систему, наповнену віртуальними утвореннями, із зареєстрованими статутами і «дутою» кількістю партійців [6, 27].

Проросійські політичні сили в Україні всіляко намагалися відмінності історичної пам'яті населення східної та західної частин України представити як цивілізаційний розкол. Пропагуючи єдність слов'янського населення, РФ всіляко прагнула до домінування «у слов'янському середовищі». В українському науковому дискурсі було започатковано дискусію про особливий «східний» варіант розбудови українського громадянського суспільства, на противагу «західному», наслідування якому, начебто, стало причиною невдач у сфері розбудови держави. Так, у роботі В. Моргуна наголошувалося на існуванні п'яти типів біопсихосоціогенезу (розвитку особи і суспільства): 1) сенсорно-колективістський невірноважений; 2) сенсорно-колективістський врівноважений; 3) перехідний або електичний; 4) раціонально-індивідуалістський врівноважений; 5) раціонально-індивідуалістський невірноважений. Вказані два раціонально-індивідуалістські типи громадянського суспільства називалися «західними», два сенсорно-колективістських типи – «східними» або «східнослов'янськими». Перший із них розглядався як традиційно властивий менталітету українського народу, інший – російського. Вказані типи називалися альтернативною громадянського суспільства врівноваженого раціонально-індивідуалістського типу («західного»), який розбудовували президенти та уряди, Верховна Рада та місцеві держадміністрації України всі роки її незалежності. Підкреслювалося, що в психологічному контексті під статусом держави потрібно розуміти не тільки її нормативно-правову базу, але й стан суспільно-політичного життя країни, а також її становище серед інших країн регіону та світу. Тобто, відповідність соціально-економічного базису та політичної надбудови, діяльності державних інституцій, повсякденного життя громадян проголошеним юридично-правовим засадам. Вказувалося, що, обрана Верховною Радою, Президентом та урядами України, модель громадянського суспільства або «західної демократії» не отримала необхідного законодавчого за-

безпечення [9]. Проте, не аналізувалися кроки РФ, спрямовані на протидію розбудові громадянського суспільства в Україні, побудованого на потужному «середньому» класі та відносно високому рівні незалежності громадян від держави, завдяки володінню та розпорядженню приватною власністю.

Негативну роль у процесі консолідації українського суспільства відіграло й протиставлення Східної (передусім Донбасу) та Західної України, яке активно використовувалося вже під час виборчої президентської кампанії Л. Кучми, який позиціонувався як «проросійський» кандидат. З часом контент мас-медіа повідомлень у цьому зв'язку був представлений відомостями про «донецьких бандитів» [10–15] чи «галицьких покидьків» (або «галицьких фашистів»). Деякі проросійські автори відверто говорили про занепад європейської цивілізації, пов'язаний із розбещенням населення континенту, скороченням виробництва та наростанням міжетнічних конфліктів, що називаються причинами, через які Україна «потрібно утриматися» від вступу до ЄС. Наголошувалося також на ультимативних вимогах ЄС щодо України та ігноруванні більшості її стратегічних інтересів керівництвом Євросоюзу. Водночас почала поширюватися тенденція до «європеїзації» в Україні як відповідь на виклик певних політичних кіл Росії, що в середині 1990-х рр. почали активно розробляти ідею посткомуністичної неоімперської соборності, під гаслами цивілізаційного протистояння Сходу і Заходу [16, 147].

Негативний вплив на становлення та розвиток українського «середнього» класу як економічної основи громадянського суспільства мало й рішення Ради Міністрів РФ від 17 травня 1993 р., що підтверджувало взяття нею на себе зобов'язань із обслуговування боргів СРСР, а колишні радянські республіки поступалися їй частиною своїх активів [17, 136]. Активи на 1 млрд. дол. США, на які висловлювала претензії Україна та які належали українським підприємствам і фізичним особам, повернуті не були [18, 755]. Росія так і не надала Україні інформації про дійсний стан речей з активами СРСР [19]. У той же час російська сторона наголошувала на існуванні боргу в розмірі 5 млрд. дол. США з боку України [20].

Відповідно, нерозвиненість підприємницького потенціалу та несформованість «середнього» прошарку суспільства призвела до диспропорцій у структурі доходів населення, що було чинником дестабілізації та конфліктності особистісних інтересів. При цьому центральне місце у ефективності системи громадянського суспільства посідали економічні права людини і громадянина як певні можливості, що характеризують їх участь у виробництві матеріальних і духовних благ. Відповідно, неможливість з тих чи інших причин їх забезпечити ставала каталізатором конфліктності у суспільстві [21, 10–11].

Загалом зовнішньополітичні впливи на розвиток українського громадянського суспільства, в основному, мають на меті реалізацію відповідних цивілізаційних чи квазіцивілізаційних проектів, пов'язаних із збереженням чи перерозподілом сфер впливу на міжнародній арені. Найбільш небезпечною для існування Української держави виявилася реалізація Російською Федерацією проекту відновлення статусу наддержави, через втілення у життя «імперських амбіцій» російського керівництва. Цей процес перешкоджає усвідомленню єдності розбудови громадянського суспільства та політичної нації в Україні як засобів забезпечення національної безпеки та, врешті-решт, збереження те-

риторіальної цілісності України. Водночас інформаційний вплив сприяє усвідомленню громадянами як позитивних для України аспектів розвитку громадянського суспільства в інших країнах, так і неприйнятних для неї.

1. Беззуб'як М.Й. Націоналізм як фактор державотворення і глобальних трансформацій: суспільство національне і суспільство громадянське // *Держава і громадянське суспільство: пошук концепції співпраці: аналітична доповідь*. – К., 2013.
2. *Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні* / Ф. Рудич та ін. – К., 2008.
3. *Українське суспільство на шляху до політичної нації: історія і сучасність*. – К., 2014.
4. Carothers T. *Civil Society // Foreign Policy*. – Winter, 1999–2000.
5. Кармазіна М. *Етапи розвитку багатопартійності в Україні (кінець 1988–2011 рр.) // Партійна система сучасної України: еволюція, тенденції та перспективи розвитку: Мат. Міжн. наук. конф.* – К., 2012.
6. *Держава і громадянське суспільство в Україні: пошук концепції співпраці: аналітична доповідь* / За ред. О. Майбороди. – К., 2013.
7. Полевий В.І. *Конституційна відповідальність політичних партій в Україні: Автореф. дис. ... канд. юр. наук*. – К., 2004.
8. *Закон України «Про об'єднання громадян» від 16 червня 1992 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=5&user=oly1992>.
9. Моргул В.А. *Суспільно-політичні проблеми розбудови громадянського суспільства в незалежній Україні: історичний аспект: Автореф. дис. ... д-ра іст. наук*. – Донецьк, 2003.
10. Ар'єв В. *Територія клану* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hitforum.net.ua/archive/index.php?t-3628.html>.
11. *Донецькі бандити заняли первое место в Украине* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novosti.dn.ua/details/37577>.
12. *Донецькі бандити под крылышком донецкой милиции?* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ajr.org.ua/?p=1493>.
13. Кастильський А. *Кримінальний інтернаціонал* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://maidan.org.ua/static/mai/1100012026.html>.
14. Недетская Л. *Донецкое правосудие отдыхает: бандит Нифонтов и компания теперь на свободе всей гурьбой!* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gromrada.com.ua/index.php?id=1621&show=news&newsid=15180>.
15. Трачук О. *Донецькі бандити собирались не только голосовать на выборах, но и агитировать за Лазаренко* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fakty.ua>.
16. Горелов М., Моця О., Рафальський О. *Українська етнічна нація*. – К., 2012.
17. Ослунд А. *Россия: рождение рыночной экономики*. – М., 1996.
18. *История России: XX век: в 2 кн.* – Кн. 2: 1939–2007. – М., 2009.
19. Гетьман В. *Драма с разделением внешних долгов приближается к финишу* // *Киевские ведомости*. – 1996. – 31 января.
20. Гетьман В. *Масол «під нуль» стриг Україну недаремно* // *Україна молода*. – 1996. – 3 квітня.
21. *Інноваційна перспектива у стратегії національної консолідації в Україні. Аналітична доповідь* / За ред. О. Майбороди. – К., 2013.

Zapletniuk M.A. *Ukraine civil society at the 1990ths in foreign-policy influence context*. The basic factors of foreign-policy influence on civil society forming in Ukraine at the 1990ths are lighted up. **Key words:** civil society, political participation, political functioning, foreign policy.

О. М. Романуха

СТАНОВЛЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ (1991–2015 рр.)

Стаття присвячена проблемі розвитку Збройних Сил України у період 1991–2015 рр. Дається оцінка стану української армії, виділяються етапи її формування, аналізуються державні програми розвитку, проблеми та наслідки дій влади.

Ключові слова: боєздатність, військова доктрина, Збройні Сили, криза, контрактна армія, реформа, роззброєння.

Збройні Сили – важлива складова державності. З проголошенням незалежності України потреба формування власної армії вийшла на перше місце, а військово-політичний конфлікт, що розгорівся на її території у 2014 р., ще раз підтвердив необхідність створення боєздатних Збройних Сил. Армія – гарант територіальної цілісності, світового визнання країни, розвитку власної економіки, наукового прогресу, патріотичного виховання. В умовах неідеальності існуючої системи міжнародної безпеки, посилення світових тенденцій до військових конфліктів, збільшення асигнувань різних країн світу на купівлю озброєння – питання функціонування та розвитку Збройних Сил набуло ще більшої актуальності.

Вивченню цієї проблеми приділяється значна увага. Серед узагальнюючих робіт варто згадати публікації Міністерства оборони України, Ради національної безпеки і оборони України, Центру Разумкова: «Оборонна політика», «Зелена книга України». У них подаються узагальнюючі дані щодо стану Збройних Сил України, перспектив їх реформування. Не меншої уваги даному питанню приділяли на сторінках періодичної літератури. Серед існуючих публікацій слід згадати роботи О. Затирайко, В. Павленко, С. Свешнікова, О. Мельника, М. Сунгуровського. У них дослідники розглядали певні аспекти становлення Збройних Сил, звертали увагу на проблеми, що заважали їх успішному реформуванню. Цінність робіт не викликає сумніву, однак автори часто звертали увагу на незначні періоди часу або окремі аспекти. Зважаючи на це, необхідність продовження вивчення проблеми є беззаперечною.

Метою роботи є визначення етапів становлення Збройних Сил України та їх сучасного стану. Засобом її досягнення є вирішення таких завдань: надання оцінки розвитку Збройних Сил; аналіз державної політики щодо реформування армії; виокремлення головним проблем, що заважали ефективному проведенню реформ. При написанні статті було використано широке коло джерел. Серед них значне місце посідають міжнародні та двосторонні угоди, постанови урядів, матеріали періодики, статистики.

Процес створення українських Збройних Сил виявився складним та довготривалим. В умовах порушення полярності світу, нового перерозподілу сфер впливу, дистанціювання від Росії, 24 серпня 1991 р. Верховна Рада України прийняла постанову «Про військові формування в Україні», яким розпочала історію їх становлення. Проте, оскільки характер оборонної системи колишнього СРСР не давав можливості швидко створити самодостатні військові угруповання, ця робота розтягнулася в часі. На перших етапах її проведення Київ і Москва спільно вирішували питання поділу Збройних сил СРСР, розробляли тимчасові положення їх функціонування, стратегії розвитку.

На думку наукового співробітника Королівського Інституту міжнародних відносин Chatham House